

науково-практичного коментарю до Закону України “Про попередження насильства в сім’ї”, в якому необхідно більш чітко визначити коло осіб, на яких розповсюджується дія закону.

ЖЕРТВА ВБИВСТВ ТА ТІЛЕСНИХ УШКОДЖЕНЬ, ЩО ВЧИНЮЮТЬСЯ З НЕОБЕРЕЖНОСТІ

Крумiна М.В., здобувач кафедри кримiнологiї та кримiнально-виконавчого права НАВС

Проводячи порівняльний аналіз жертв необережних вбивств та тілесних ушкоджень, що вчинюються з необережності, слід зазначити, що жертвами вбивств з необережності жінки стали у 14,3 % випадків, жертвами середніх чи тяжких тілесних ушкоджень 48,1 %.

Разом з тим, приблизно 90 % жінок стали жертвами зазначених злочинів внаслідок сімейно-побутових конфліктів або конфліктів між знайомими (сусіди, колеги по роботі, друзі). Вчинення вбивств та тілесних пошкоджень внаслідок таких конфліктів має свої особливості, пов’язані з високою латентністю дозлочинної поведінки. В багатьох випадках, сімейне насильство приховується через почуття сорому, традиціями, які не дозволяють потерпілим жінкам повідомляти про такі акти в правоохоронні органи. Це призводить до зменшення ефективності проведення запобіжних заходів і значно ускладнює захист потенційних жертв від злочинів такого характеру.

В результаті конфліктів на сімейно-побутовому ґрунті вчинено 13,0 % тяжких та середньої тяжкості тілесних ушкоджень та 8,5 % вбивств з необережності. Серед жертв тілесних ушкоджень 11,5 % складають дружини злочинців, 5,5 % – чоловіки, 3,8 % – діти, 8,7 % – батьки подружжя. Жертвами вбивств з необережності у 9,5 % випадків є дружини винних, у 4,7 % – чоловіки, у 3,8 % – діти, у 4,7 % випадків – батьки.

Важливе значення з віктимологічної точки зору має вік жертв необережних вбивств та тілесних ушкоджень. Адже, вік особи свідчить про її життєвий досвід, світогляд, соціальні позиції, віктимну «враженість».

Наведені дані свідчать про підвищену віктимність осіб найбільш активного віку: більшість потерпілих від вбивств та тілесних ушкоджень з необережності, належать до вікової групи від 30 до 49 років. Крім того, цікавою закономірністю є те, що вікові характеристики жертв цих злочинів та злочинців, що їх вчинили, майже співпадають; отже, ці дві категорії осіб знаходяться в одній віковій групі.

Слід звернути увагу на те, що жертвами необережного тяжкого або середньої тяжкості тілесного ушкодження після 60 років, стали 17,5 % осіб, вбивств з необережності – відповідно 9,5 %, що перевищує відповідні показники вікової групи 50–59 років. Цей феномен,

очевидно, пояснюється тим, що сам по собі похилий вік, пов'язаний із ослабленням фізичної сили, може виступати за певних умов обставиною, яка сприяє вчиненню необережних злочинних дій щодо особи, посилюючи провокуючий ефект неправильної поведінки людей похилого віку.

Відносно освітнього рівня можна побачити чітку закономірність, що найвищий рівень віктимності спостерігається у осіб з неповною середньою та середньою освітою. При цьому, жертвами майже кожного другого вбивства з необережності стають особи з неповною середньою освітою.

Причина цього полягає в тому, що між освітнім рівнем жертви і рівнем віктимності її поведінки існує певна залежність: зі зниженням рівня освіти зростає нездатність особи передбачувати наслідки своїх дій, які можуть мати провокуючий характер. Наприклад, у сфері побуту необачна поведінка жертви сприяє поступовому накопиченню у злочинця негативних переживань, емоційної напруженості, що врешті решт проявляється в насильницьких діях.

До віктимологічно значимих обставин належить також низький рівень культури. По-перше, особи, які поводять себе некультурно, найчастіше викликають негативну реакцію з боку оточуючих, що може призвести до виникнення конфлікту. По-друге, низький культурний рівень особи нерідко є причиною невміння оцінити обстановку та можливі наслідки своєї поведінки.

Соціальний стан потенційної жертви, спосіб її життя, особливості поведінки в сукупності з розвитком стосунків із потенційним злочинцем можуть сприяти зародженню у свідомості останнього антисуспільної установки, спровокувати необережну поведінку, що може призвести до вчинення злочину. Разом з тим, розумне поведіння потенційної жертви здатне ослабити злочинну реакцію злочинця, викликати його симпатію, побоювання можливих наслідків власних дій, страх перед покаранням тощо.

Стійкі антисоціальні властивості потенційної жертви необережного злочину (систематичне пияцтво, дрібне хуліганство, бійки, аморальні вчинки в побуті тощо) супроводжуються відповідними девіаціями психіки (низький рівень самокритичності, притуплення самоконтролю та ін.). В критичній ситуації вони можуть призвести до вчинення необережних, а часом відверто провокаційних дій, здатних викликати неадекватну реакцію оточуючих.

За результатами вивчення кримінальних справ автором встановлено, що в стані алкогольного сп'яніння перебували 19,1 % жертв необережних вбивств та 11,5 % жертв необережних тяжких або середньої тяжкості тілесних ушкоджень.

Крім того, у людини в стані алкогольного сп'яніння, ослабляється гальмуюча діяльність кори головного мозку, тому вона часто буває образливою та конфліктною. Її поведінка може бути легкоковажною,

цинічною, зухвалою, егоїстичною, такою, що створює конфліктну ситуацію.

Також, як з'ясувалося в ході дослідження, 9,5 % жертв необережних вбивств зловживали наркотичними засобами. Причому іноді сам процес внутрішньовенного введення наркотику стає причиною заподіяння смерті. Наркомани, не розуміючи наслідків своєї поведінки, не завжди вживають необхідних заходів застереження, що забезпечили б стерильність медичного інструменту при введенні наркотиків. Крім того, наркомани, так само, як алкоголіки, у стані наркотичного сп'яніння не можуть належним чином оцінювати ситуацію, що склалася, і тому стають потенційними жертвами злочинних посягань.

ВІКТИМНА ПОВЕДІНКА ЖЕРТВИ ЗЛОЧИНУ

Гульятєва М.П., слухач Кіровоградського відділення ННІЗН НАВС

На даному етапі розвитку Української держави мають місце різні негативні явища, які відбуваються в економіці, політичному житті, соціальній та інших сферах життєдіяльності суспільства. Складні умови, в яких перебуває на сьогоднішній день держава, фактично обумовили не лише погіршення матеріального становища значної частини населення та зростання психологічної напруги, але й негативно позначилися на криміногенній ситуації в державі. При цьому серед усієї сукупності злочинних посягань особливе занепокоєння викликають ті, що спрямовані саме на осіб жіночої статі та людей похилого віку.

Віктимна поведінка формується протягом певного проміжку часу і має свій появ у кожної людини по – різному. Людина починає вести себе зухвало, навіть не підозрюючи про те, що сама провокує небезпеку. Дехто починає боятися при появі навіть незначної небезпеки, інші – залишаються спокійними, навіть тоді, коли ситуація стає надзвичайно напруженою і серйозною. Неможливо залишити без уваги ту категорію осіб, які самі шукають небезпеку, тобто свідомо провокують зловмисників на злочинні дії. Інколи звичайна поведінка одних осіб може здатися віктимною іншим людям.

Поняття віктимології використовується не тільки в психології, але і в криміналістиці. Статистика запевняє, що чимало злочинів на сексуальному ґрунті відбуваються саме тому, що жінка своєю поведінкою провокує з боку нападників (чоловіків) активні дії направлені на порушення її статевої недоторканності. Деякі жертви сексуального насилля свідомо провокували гвалтівника на близькість та допускали подібний прояв з боку потенційного гвалтівника, в свою чергу існує категорія жертв, які провокували нападника не усвідомлюючи наслідки своєї поведінки. Крім названих вище категорій необхідно виділити і таку, що взагалі не приймала участі в